

miti denuntiatur bellum, et copie in me instruantur; solum dixit: *Nou timebit cor meum.* Cum vero ulterris pergens addidit: *Si exurgat adversus me praelium,* id est, si acies in me jam jam irrumpat, et districtos in me gladios video, adieci: *In hoc ego sperabo,* ex majori et magis urgente periculo spero speique incrementum concipiens. Similis omnino est verborum Jobi sensus, qui non modo non despondet animum, sed spem altius quam unquam in summa calamitate confirmat, decernitque actus futuros (quos vias appellat suas, quibus in patrem coelestem se iturum confidit) *arguere,* hoc est, castigare, defecatos puroscire producere, quidquid tandem Deus secum agere velit. Sive enim affliction solaris, sive anxietatem pretendere malit, omnino constituit se inculpate victurum, quod animi fortissimi argumentum est. Ac quid speravit? Jam bona omnia temporalia Satan abstulerat, januam pei consumptam mors instabat, quid ergo superebat spes? Profecto vitam immortalem impunis, mox et temporalem, si id quidem expediret, speravit. Utramque sane clementissimum Deus erat collutus, neque absusat, ut spes in eo discrimine laudatissima utramque complexa fuerit. Haec certe spes pusillanimes instruit, fortes acnagannimos raro quidem exemplo confirmat.

Ceterum etiam ait: *Verumtamen vias tuas in conspectu ejus argua, non recusat Jobus;* si quid ab ipso peccatum est, illud aperire, et omnibus fieri manifestum, quandoquidem confessio delictorum panacea est, remedium verè ~~teat~~ ^{teat}, non quale à medicorum filii celebratur, sed longè diuinis moribus sanans et vigorem restituens; idem in animo illa facit quod alio in corpore, cuius succus est amarus, et medicamentum de numero eorum que medici nominant *excoquorū,* à fecibus excernendis et ejiciendis. Ut igitur alio præserit orationis subducit ventrem et expurgat, ita confessio penitentia emaciat animum et extergit, et ipsa amaritudine sui valetudinem conciliat. Alio quoque sanat ea ulera quæ ègræ ad caticrem duci possunt, et maximè quæ sunt in padendo, sic penitentia seu confessio desperatos animi morbos, qui pudendi ob insigne turpidum maxime videantur, divinè persanat. Tertullianus lib. de Penitentia, cap. 7, fortè huc intuebatur, cum penitentiam vocaret *medicinam,* et toties quidem repetet, quoties vulnus et ægritudo mente attingeret: *Iterata valetudinem iteranda medicina est;* ubi *valetudinem* in malam partem sumit pro afflictâ, que summa atque ultimâ vite periculum denuntiat. Atque hic fuet inestimabilis Dei erga nos benevolenta, qui de remedio tam prompto facileque providit. Neque enim ad querendum hoc pretiosum alio genus in Indiano navigandum est, domi nascitur atque apud nos; in ipso corde est medica officina, ubi divinae pixides et alextaria pharmaca, et proprie dicam ipsa salus; de die, de nocte inde petere fit et herbam borith, et myrrham primam, et malagma sapientis, et emplastrum propheticum, et Isaia cataplasma, quo divino beneficio sanemur.

Quid vero facilius quam animo humili et abjecto et constanti voluntate, dulcem manum admovente penitenti, dicere cum Davide: *Peccaui?* Denique in mirabil facilitate emolumentum est maximum, ut si neccesse hominem esse mente captum, aut furiosum, aut insigni recordia sui negligenter, qui hoc refugierit, et velut Sardous herbis saturum perire morbo velle soi atque emori. Sapienter et præstanti judicio Aristoteles lib. 7 Ethicorum, cap. 8: *Ω γὰς πεπρωτεύαστε, ξένια, quem factorum suorum non paritet, οὐ μερικῶς ad sauitatem reveritur.* O Christum ante proditum Evangelium acrostica: Qui penitentem fugit insanibili morbi laborat, vertit in venenum medicinam, gratis perit. Felix illa anima, que potest cum beatissima heroina Dei sponsa dicere, Cant. 5, 1: *Messu myrrham meam.* Quod hieroglyphicum est penitentie. Messui, inquit, prompta videlicet manu, generoso proposito, falso omnino aurea; unde tam divina bona consequuntur. Neque enim medica tantum est haec myrra, sed cum multis et præstansibus emolumentis conjuncta. Unde addit in Epithalamio sposa se messuisse myrrham *cum aromaticis suis,* ut fructus penitentiae dulces atque odoratissimos immat; qui quanti sint, vix ullum hominis oratio consequi potest. Itaque Patres contendere et labore video, ut meta-nase nobis admiranda ob oculos subdiant et commendant. Quid enim est mirabilis, quam ut ea virtus, quæ tota è dolore nasci ut India myrra è spinâ videatur, oblectationem pariat? Penitentiam fortè ponam, judicabas, hispidam, et horridam, et inorioribus circumseptam; non est, nec addit ponam, sed mirabil modo imminuit. Credamus erudit presuli sanctissimum Ambrosiu, cuius illud lib. 2 de Abel cap. 9, est verissimum oraculum: *Confessio penitentiarum compendium est.* Eadem ipsa videatur abjicere hominem usque in pulvrae usque in abyssum, huce indigena ac perditum. At videlicet rem mirificam, quam Tertullianus lib. de Penitentia cap. 9, ita belle prosequitur: *Cum procul hominem magis relevat; cum squallidus facit, magis mundum reddit; cum accusat, excusat; cum condemnat, absolvit.* Illa acerbus est illustrum miraculorum. Cum procul, magis relevat, quo pudore magis: et viceversa centrum petit, eò sublimis ad luminosum Dei solum attollit, pulvrae lumbit, simus et Dei pectori osculum figit, tristitia nunc inducit simul et colestem serenitatem, denique dum in terra volatur, celum expagnat. *Sola penitentia* (inquit Cyrilus Alexandrinus in Sophonie cap. 4, vers. 7) servat hominem propè depositum, atque a certo exitio liberat *ἐνομονούσια τὸν πεπτόν,* judicem fluctuens et furorum ejus sedans, et ad bonitatem illi propriam facile adducens. Et cap. ultimo vers. 33, idem sanctus doctor præclarus ait dolentes lacrymas inducere felicissimam quandam *ἀνατροπήν,* Deo, mitissimumque illum effice. Cum metanea lumina in celum sustulerit, puro mananta, subito fulmen è manibus Deus abiecit, in colum ruat, chirographum santis animæ dilacerat, abofotque in semipernum. Ita Cresolius noster, qui pulchre ac-

fusè hac prosequitur in Anthologia cap. 8. Hujus ergo rei minime ignarus S. Job appositè subiungit:

VERS. 16. — *ET ISE ERIT SALVATOR MEUS (1); NON ENIM VENIET IN CONSPETU EIUS OMNIS HYPOCRITA.* E sincera confessione et firmissima spes, quæ erigebatur in Deum Jobus, sperata salutis firmum ducit argumentum, quale nequit struere qui simulat Deum collit. Ceterum hoc ipso concertatores suo velicit, qui non usque ad omni sinceritate prædicti videbantur, vel certè universali doctrina se sincerum à quibuslibet hypocritis discerni. Illud verò, *renire in conspectu Dei,* confidentiam animi nota, quæ carere necesse est, quos conscientia simulationis hypocrisie cognit. Est autem hypocrisis genus quedam simulationis et vitium, quo quis fictis et adscitissimis operibus, calido artificio usurpat, ad sanctimoniam in hominum Iudeo ositique ponendam, famam sibi et nominis existimatione acquiratur. Res clara est in divinis Evangelistarum Commentariis, gravissimis à Christo verbis damnata, ut cui toties we magnum et formidandum impetratur. Cùmque acerbum, durum, inusitatum et sordidum culibet repositum vellet Christus supplicium expondere, dixit *ponere portare illius cum hypocritis,* Matth. 24, 28. Quasi hypocrite Dei fulmen quantum quantum est et gravem manu experti sint aliquando vindicem simulationis. Quod etiam p̄ prophetæ hand obscure denuntiaverunt. David moerens, et eorum hominum exitio conturbata, suam ad lyam id canebat: *Dens dissipavit uscorum qui hominibus placuit,* Psal. 53, 6. Quos Cyril-

(1) *וְאַתָּה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִתְּהִלָּה, וְאַתָּה בְּנֵל אֶתְחַדְּתְּךָ, וְאַתָּה בְּנֵל אֶתְחַדְּתְּךָ;* id est, emanationem meam, sive propositiones meas, quevidetur vobis obscura et difficiles intellectu tantum enigmata. Est autem enigma obscurum quedam allegoria, que sententiam subobscuris tegit involucris, in qua explicanda laborant interdum et torquentur ingenia. Vocat igitur Jobus sermones suos enigmata, quia multa in illis involvuntur obscura, quæ vulgares mentes non assequuntur, quia quomodo, quæ dissidere inter se conscri possent, componantur non vident. Quale est, quod Deus sit equus et missor, et tamen cum illo expostu videatur, quod tam acerbit vixit innocentem, quod se justum appetet, et tamen superbiter labet non incurrit, que raro admodum à propriis laudibus abesse solet, quod cum Deo carne oculi non sint, et penitus videant que humani non vident oculi, dicat tamen in divino iudicio se justum inveniendum. Haec sanè omnia sunt enigmata, ad que Jobus attentos esse vult amicorum animos. Ita Sanctus noster.

VERS. 17. — *SI FUERO JUDICATES, SCIO QUOD JUSTUS INVENIAR (2).* Hoc est prima enigma, quod amici, non intrabit, non ceni. Futurum notum actum, sive consuetum.

IN CONSPETU EIUS, ἡγεμονία, in conspectu ejus.

HYPOCRITA, ἀπόψις, πλαστός, q. d.: Cum admittat Deum, simulationes, sed aei similes, bonos. Hoc dicit: *Audeo coram Deo comparere, mecumque causam agere;* ergo hypocrita non sum; tales enim, ob conscientiam redarguentur, prodire non audent. Argumentum Jobi tale est: *Deus mihi salutis erit, quia justi coram ipso venient;* sed hoc negatè exprimit, *hypocrita non veniet,* etc., subintelligitur, sed *ἀξιόσαντι,* qui nihil tegit, sed lumen Dei in se admittit, etc. Deus mihi auxiliabit, quia certus sum me non esse impium aut hypocritam, quos imprimit aliis Deus. Respondet illi sociorum dicta Job, 4, 6, et 8, 15. Chaldeus et hic et infra, 17, 8, est *מִצְרָיִם,* Latinæ voce dicitur. Apud Deum falsi delatores non audiuntur: nemo illi scimus criminis afferens imponeat.

Synopsis.

822 823, *אֲתָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִתְּהִלָּה, וְאַתָּה בְּנֵל אֶתְחַדְּתְּךָ;* id est, emanationem meam, sive consuetum. Verbum *מִתְּהִלָּה*, *indicavit,* Syriacum magis est, nec nisi in hoc libro et Ps. 19, 3, reperitur.

(2) Queritur quomodo ista sententia conveniat cum hæc supra, cap. 9: *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea,* et aliis ibidem atlatis? Respondet presentis loci sensus esse: Si causa mea ad iudicium deducatur, et diligenter examinetur, persum mihi habeo, ex dictamine et consolatione conscientia mee, me justum et innocentem iudicant. Persuasio autem intelligitur humana, que non est omnino certa, sed falli potest. Et ideo supra dicitur: *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Et similiter quod eodem cap. 9 praededit: *Cum*

lus interpretatur hypocrites, bomtatis et virtutum simulatores, ut hominibus placent, horum omnium ossa, id est, robur vimque Deus exhaeret, factas et factas virtutes in ventum nihilunque disperget, quare prelum fuit inanitas, gloria: captatio, vani funus honoris. Apud Sophoniam illas quoque minas intentat, cap. 1, 8: *Visitabo super omnes qui induit vestes peregrinā.* Ubi visitare è sacri sermonis usu est punire, severitatem exprimere. Per vestem autem peregrinam Rupertus intelligit hypocrisis, quasi filii simulationis opere plumarum et levissimo contextam, et velut latum clavum in humeros imponit ad decorum futiliumpompam. Hoc inane paludamentum mendacio illusum visitabit excentique Deus, exrente in theatro mundi atque in luce omnium populum, et vulpeculas illas ex involucris simulationis edutas ad semipernam hominum contumeliam exponet.

VERS. 17. — *ACDTE SERMONEM MEUM, ET ANIGMAM (1) PERCIPITE AURIBUS VESTRIS.* Attentionem renovat, volens iterum cum Deo disputare, ut videat tres amici ne nihil sui sermonibus proficerent, quominus ipse sua cause confideret. Difficiliter enim vir bonus à verâ et rectâ sententia abducitur, licet multi contradicant. Quod *enigmata* dicit in Hebreo est *Ἐντὸς αὐτοῦ,* id est, emanationem meam, sive propositiones meas, quevidetur vobis obscura et difficiles intellectu tantum enigmata. Est autem enigma obscurum quedam allegoria, que sententiam subobscuris tegit involucris, in qua explicanda laborant interdum et torquentur ingenia. Vocat igitur Jobus sermones suos enigmata, quia multa in illis involvuntur obscura, quæ vulgares mentes non assequuntur, quia quomodo, quæ dissidere inter se conscri possent, componantur non vident. Quale est, quod Deus sit equus et missor, et tamen cum illo expostu videatur, quod tam acerbit vixit innocentem, quod se justum appetet, et tamen superbiter labet non incurrit, que raro admodum à propriis laudibus abesse solet, quod cum Deo carne oculi non sint, et penitus videant que humani non vident oculi, dicat tamen in divino iudicio se justum inveniendum. Haec sanè omnia sunt enigmata, ad que Jobus attentos esse vult amicorum animos. Ita Sanctus noster.

VERS. 18. — *SI FUERO JUDICATES, SCIO QUOD JUSTUS INVENIAR (2).* Hoc est prima enigma, quod amici, non intrabit, non ceni. Futurum notum actum, sive consuetum.

IN CONSPETU EIUS, ἡγεμονία, in conspectu ejus.

HYPOCRITA, ἀπόψις, πλαστός, q. d.: Cum admittat Deum, simulationes, sed aei similes, bonos. Hoc dicit: *Audeo coram Deo comparere, mecumque causam agere;* ergo hypocrita non sum; tales enim, ob conscientiam redarguentur, prodire non audent. Argumentum Jobi tale est: *Deus mihi salutis erit, quia justi coram ipso venient;* sed hoc negatè exprimit, *hypocrita non veniet,* etc., subintelligitur, sed *ἀξιόσαντι,* qui nihil tegit, sed lumen Dei in se admittit, etc. Deus mihi auxiliabit, quia certus sum me non esse impium aut hypocritam, quos imprimit aliis Deus. Respondet illi sociorum dicta Job, 4, 6, et 8, 15. Chaldeus et hic et infra, 17, 8, est *מִצְרָיִם,* Latinæ voce dicitur. Apud Deum falsi delatores non audiuntur: nemo illi scimus criminis afferens imponeat.

(2) Queritur quomodo ista sententia conveniat cum hæc supra, cap. 9: *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea,* et aliis ibidem atlatis? Respondet presentis loci sensus esse: Si causa mea ad iudicium deducatur, et diligenter examinetur, persum mihi habeo, ex dictamine et consolatione conscientia mee, me justum et innocentem iudicant. Persuasio autem intelligitur humana, que non est omnino certa, sed falli potest. Et ideo supra dicitur: *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea.* Et similiter quod eodem cap. 9 praededit: *Cum*

quoniam acuto ad excoquendum ingenio, nunquam intellexerunt. Siquidem superius se coram Deo peccatorum confessus fuerat, jam tamen se justine declarandum esse prorsus affirmat, qui hoc asserere audet, cum aliquo ad judicium divini memoriam pavescere solet, dicens, cap. 9, 18 : *Verebar omnia opera mea, scelens quid non parceres delinquenti.* Unde haec illud fides, ut non solum speret, sed sciat quoque se jumsum inventum in? An qua ratione diligenter subduxerat, scripsit ipse contra se peccata, iudicium ordinaverat? Non aberrabit qui sic exprimitur. Chaldaeus Paraphrastes hanc menteui juvat, dum veritatem : *Ecco nunc ordinavi iudicium; scio quoniam justus inveniar.* Nunc ordinat iudicium antequam judicandus accedit, nunc rationes suas disponit; et ut tunc absolvatur, nunc se accusat, sciens quid in die iudicii absolvetur, si nunc districtus severiter accuset et puniat. Seito S. Gregorius lib. 23 Moralium cap. 7 : *In hoc inquit, mentis nostrae iudicio tanto cito absolvimur, quanto nos districtus eos tenemus.*

invocarent exaudiri, non credo quid exaudiem; quia dicat : *Nun conto cognosco, videget qui conhomines etiam sibi ipsi est inscribantib. Et secundum hanc distinctionem Psalmista munc dicit Psal. 142 : Non entres in iudicium, quia non justificatur in conspectu tuo omnis vivens; num vero Psal. 17, confundet : Et retribuit mihi Dominus iustitiam meam, etc. Sic et Paulus, qui dicerat 1 Cor. 4 : *Nihil mihi conscientis sum, sed non in hoc justificatus, idem de Timothei fide dicit 2 Tim. 1 : Certos sum autem quid in te, ubi, certus sum, nihil aliud significat, quam mihi persuaderet. Sit et hic : Scio quid justus inveniar, id est, bene confido. Vide etiam quia supra cap. 9, vers. 16, dicta sunt. Aut etiam sententia habe intelligi potest de causi presenti quia controverberatur inter Job et eius amicos, ut sensus sit : Si ad iudicium deducatur haec causa, quia agitatur inter nos, scio, id est, plane mihi persuasum habeo, quod causam obtinere, et pro me ferent sententia. Quod et factum est, quando Dominus dixit ad amicos eius, capit. ultimo : Non eritis locuti rectius sicut seruis meis Job, non autem quod Job hic cum Deo velit iudicio contendere.* (Expositus.)*

Instruo jam iudicium, et cum Deo pedem proprius confero; nam ego quid justus repeteret ab ipso Deo. Ad hunc locum observare Hebreos : *Non cum Deo expostulat, quod furiosum fuisse, sed volunt cum auctore reus litigat; sed contra ad eum tribunal provocat, tamquam eo teste et iudice criminosum amicum absolvendus, et quemque de causa eius invenientur placitum, ab omni tamen scienti immunit pronuntiantur. Atque illud est quod ultimum vita disciri, immo praesentissima morte temptum velit. Apud amicos luciscentem Dei proprius causam oraverat, saepe cum innocentia patrocinatur, atque ostenderat cum pro summa tunc potestatis iure, tunc abscondit sapientiae rationibus, et bonos sapientie ultimus conflictorum miseri. Sed videns frustra haec surdis eam, atque eidem semper chorda oberrantibus, tandem Dei tribunal appellat, certa conscientia fretus, ex ipsis ore palam audititros quicquid Job plagarum incusserit, aut ulterius passurum decernat, id enim nullo suo merito pati.*

(1) *Quisnam mecum vult iudicari contendere?* QUARAC TACENS CONSUMOR? Quare in disceptationem nos descendimus, cujus desiderio maximus flago, ideoque doleo quod nondum pro me coram iudice loquar. Italicè dicereamus : *Che stiamo à fare? Perche non si da principio à questo giudizio? Mi struggo di desiderio di dir la mia ragione.* (Menochius.)

qui sententiam, equi iudicis tuae mecum subheat? vel, ut est in Hebreo, qui litiget mecum coram iudice? Cur instar rei et probali nocentis sileam, et sic moriar? et non potius innocentiam meam quibus poteris apertam et defendam? Viri enim probi in quo iudicio minime tacent, sed confidenter pro se dicunt, et stant pro veritate; inquit vero in hujusmodi iudicis obmutescent, neque se defendere audent, sicut ille qui in nuptiis regis ausus est discubuisse sine ueste nuptiali. Contra vero in iudicio iniquo atque corrupto improbi loquantur, liberisque mentintur; probi autem tacent, neque suam causam informant, sicut dicit Amos, cap. 5, 12 : *Honesti accepentes manus, et pauperes deprimentes in portu. Ideo prudens in tempore illo tacet, quantum tempus malum est.* Hinc Christus Jesus in perversum illud iudicium adductus, gravissimisque traductus calumniis, ita nihil pro se dicit, ut pressus vehementer, sicut Matthaeus narrat, miraretur. Ceterum hic profitet se sati lucenter tutu Jobi conscientia magnanimitatis ac fortitudinis procreatus, nimil non ex anima elatione, sed ex veritatis studio ad Dei iudicium suis impugnatores provocat, optatque in Dei foro minime gravari. Illud vero : *Quare taenia consumer? dum indicat: alterum, subesse sibi argumentum, que pro sententiā suā fidenter promat, et quae animo suppressione non possit, ne veritas descuratur; alterum, se ita graviter affectum, ut necesse sit dolorem casto sermone sinique defensione mitigare.* Ceterum sic etiam explicari possit, ac si Job in tantā afflictione videns se orando et cum Deo colloquendo consolationem consequi posset, sese metipit incepit : *Quare taenia consumer? q. d.: Si orando solamen inveneri, cur non ora? Unde pauli post, versus 22 : Voca me, inquit, et respondebo tibi; aut certi loquer, et tu inquit respondebo mihi, quod totum fit in oratione.* Nunc sermo cum Deo habetur, nunc Deus auditur, etc., hic cor dolore oppressum aperitur, hic passiones, hic dolores mitescuntur.

Tropologie Lyram hunc locum concionatoribus sic applicat : « Predicator, inquit, veritatis taenias consumiunt, quia à conscientia mordetur. Flagellat enim conscientia sua ad consumptum illum qui homines, quando opus est, veritatis verbera non flagellat. Nec immerit, quia veritatis dissimilatio aliquando est negatio, hoc est, non magis aliquando offenditur veritas si negetur, quam si occulatur, quando nimis adest obligatio illam profundi ac propagandi. Hic pertinet illa Sapiencia admonitio, Eccl. 4, 2 : Pro anima tua non confundaris dico verum. Quod Jansenius dupliciter exponit, ac priori quidem modo, ut si sensus ac si dicit : Pro vita tibi temporali conservanda ne prodas aut deserbas veritatem, que vita ipsa tibi charo cesset debet, atdeut si tibi unum è dubius periculis necessari subeundum sit, aut amittendite vite, aut deserendas veritatem, vitam potius quam veritatem perdas. Posteriori vero modo sic exponit, ut si sensus : Pro tua conscientia à peccato liberanda verum dicere ne formides, hoc est, ut

(1) *Vel, agas mecum, nempe, que sequuntur, v. 21. Apostrophe ad Deum. A dubius abstineas, et neutrino in te matri velut prejudicio.*

ET TUNC A FACIE TUA NON ABSCONDAR. Vei, non abscondam me, ut hi qui timere solent; sed intrepide coram te comparebo, causam meam acturus. Conspicere tamen non subterfugiam, non timebo ad te loqui. Non adversabor te ut inclementer iudicem, sed comparabo te, ut patrem, etc.

(Synopsis.)

Jam cum Deo disceptatus, duo à sile animo vero vult, quae sibi disceptatu obstat possint, ne liberet et intrepide causam agat : plagam quam sibi infligit, ac velut os summ obduratur, dum se indicat causa damnit, et ita affligit; et majestatem, quā, si secum in iudicium veniat, cum consernet et ita perterritur; ut suas non audeat rationes eloqui, ut potentia litigiorum sapit alterum litigitorum opprimat. Hebr. : *erum dico, seu tantum dico ne mecum facias, a dubius tantum peto, ut in hac actione cause absentes, in que si consenseris, tunc a facie tua non abscondaris,* id est, non timebo ad te loqui, intrepide coram te comparebo, et causam meam agam. Sic supra 9, 54, eadem haec duo à se volebat removere Deum, tunc se locuturum, nec formidaturum.

(Rossmuller.)

Quasi dicat : Duo peto, alterum, ut respirete milia tantisper liecat ab eo dolore qui liberam milii eripi faciliatatem; alterum, ne me terreas, cum ante tuum tribunal stetero.

(Menochius.)

MANE TUAM, id est, plagam, ut Exod. 9, 3, pro quo, supra 9, 54, dixit virgin sham, qui locis hunc declarat.

LONGE FAC A ME, id est, desine me affligere. ET FORMIDO TE, וְתִירַאֲנָה, et terror tuus ne terreat me, etc., nempe maiestatis tuae; vel tentationum: interni animi terrores, vel iustitiae rigor; sed leniter et secundum *eternitatem* mecum age. Vide etiam Job, 9, 54 et 55.

(Synopsis.)

prudenter erat, dum ait, cap. 10, 1 : *Loquar in amaritudine animæ meæ; dicam Deo: Noli me condemnare, etc.* Hic autem similiter versu precedenti dixit: *Quis est qui judicetur meum?* Deinde duo postulati sibi a Deo concedi, que si obtinere possit, sine allâ mentali confusione vel perturbatione causam suam se agere posse confidit; alioquin si Deus ea sibi deneget, coactum in juri a principio vel in medio orationis cursu cum rubore discedere, et ab eius conspectu pudore suffusus sese abscondere. Et certè cum sui ipsius patrocinium assumere statuerit, prudenter agit, dum primo ea studet deflectere, que aliquo sibi impedimento damno eis possunt. Quâplurim enim absque hujusmodi cautela in publico dicere tentantes sapissimè confusi rem imperfectam relinquere coacti sunt. Tertio non vulgaris in hoc eluet viri sancti temperantia, quib⁹ cùm nuper se non modic⁹ dicendi cupidine teneri ostendisset, nihilominus illuc tam parce ac modestè Deum aliquip⁹ incipiat, verè religiosus, qui novit refranare lingua suam, atque etiam inter aestuantum verborum fluctus oris gubernaculum moderando quietē, pacificè reverenter loqui, ut homodū non modic⁹ sibi conciliat Dei iudicis benevolentiam, ex profunda submissi animi veneratione significans sublimissimam ejus majestatem sibi visam fuisse intolerabilem, nisi sui timorem in animo afflito tempore, et sineret animum roboretur fidenter pro se dicere. Etsi enim conscientia fiduciam generet, neverat tamen idoneus divini tribunalis estimatur, ne puram quidem conscientiam tantū iudicis vim sustinere posse, nisi nivis viribus armata, Deique ipsius exhibita prius clementia fretum.

TUNC A FACIE TUA NON ABSCONDAR, id est, eti⁹ nihil nulli conscientia sim, me tamen absconderem, latebras quererem, nisi benevolentia tua ostensione ad proferendam coram te veritatem roborarer. Huius autem benevolentie duo signa ponit, si videlicet illi⁹ gravissimos dolores auferat, quibus opprimebatur, quos vocat manum tuam, phrasis Scripturis usitatā, in quibus manus Domini frequenter sumitur pro potentia divina ad puniendum (ut Eusebius lib. 8 de Preparatione Evangelica cap. 5 ad finem testatur), vel etiam pro plagi⁹ et punitione ipsa divinitus illata. Quae significatio illustrans D. Ambrosius in Psal. 57: «Mannum, inquit, Dei virtutem intelligimus puniendi. Hoc manus regem Ægyptorum proper Abraham injuriam, ob tentata Saræ pudicitiam, flagellavit. Ille manus Ægyptorum curvus, equos et populos Rubri maris dermersit profundū, etc. Ut etiam advertit, plagam manu diaboli immisum aliquando manum Domini vocari, quib⁹ Deus ad puniendum tanquam manu sua diabol⁹ ministerio utatur. Nam igitur manum sibi adeo molestiam à se amoveri Job rogat, et simul formidinem tolli, quam tantu⁹ supplicia injecerant. Hic eadem in fine capituli noui posuit his verbis, cap. 9, 54: *Autorer à me virginam suam, et pavor ejus non me terreat: loquer, et non timebo eum, neque eum possum metuens respondere.* Potest etiam formido et pavor, quem utroque loco à se deprecatur,

intelligi de eo quem Numen ipsum apparens hominibus affercat. Erat enim gravis et vehemens opinio, que per animos olim gentium pveraserat, cum cui se Numen aliquod ostenderet continuo animam efflaturum. Et ita mirabatur Jacob postquam angelum vidi, dicens, Gen. 32, 50: *Vidi Dominum faciem ad faciem, et saba facta est anima mea.* Et Isaías, postquam ei visio glorie Dei in templo apparentis oblatā fuerat, dixit: *Vox mihi, quia tacui.* In Hebreo est Τίπειρις οὐδικεῖται, id est, excisa sum. Cujus rei mox rationē reddens ait: *Et Dominum exercitum vidi oculis meis.* Hunc igitur terrorē quem secum Numen adserit fortè significat, enim dicit: *Et formido tua non me terreat, Ceterum tanquam omni metu liberatus, fidenter subiungit:*

Vers. 22. — *VOCATA ME (1), ET EGO RESPONDOERI TIBI: AUT CERTE LOQUAR, ET TU RESPONDE MIHI.* A quibusdam hoc loco Job aut arrogante, aut contempte divina majestatis, aut scandali arguitur, qd̄ quid haec que Deo datur optio sustinendi partes actoris aut rel, vel expostula, vel defendant, confidente limites excedere, et irreverentiae multum præ se ferre videatur. A multis tamen tam Graeci quam Latinis iure excusator Job, tunc quia haec verba ex fiducia bona conscientie procedunt, tam ex familiaris in Deum charitate, tunc denique, sō quid tot verbis contrarium non semper dixerat, et presertim istis, cap. 9, 15: *Qui etiam si habuero quidam justum non respondebo, sed munus judicem deprecabor.* Quae verba luculentē insignti⁹ ejus humilitatem declarant. Ceterum quidquid sit de hac controversia, utrum videlicet Job habeat optione Deo data peccari, etiam in dicendi modo animi audientis et arrogantis iudicia videantur apparet, qud̄ debuisset modestius agere, sanque doctrinam humiliare loquendi ratione depremtere, magis inclino in sententiam eorum qui hāc etiam in parte Jobon à culpā excusant, cum ipsiusmetu Dei testimonio labii suis eum non peccasse constet, et haec ex animi in Deum fiducia bonaque conscientie ro-

(1) Νῦν, et tunc clama, vel, clarke voce loquere, in-clama, scilicet me, vel, proclama discepitatione tuam, si quid adversum me habes, etia me affligis. Atque ita interrogat, ut solent in iudicis actor et rei ultra cītē quicunque themata et argumenta proponere, et utrinque inquirere. Et sic voce, et voce, me scilicet in jus.

ET PRO RESPONDEO TIBI. Causimque me, te ju-dicandum, defendam.

AUT CERTE LOQUAR, ET TU RESPONDE MIHI. Optionem Deo dat, ut aut actoris aut rei personam deligit. Actor vocat reum, reus respondet. Cum vocacione intelligatur actio, et cum responsione defensio. Carnis infirmitatem et affectus in eo dominantes hic videre licet. *Heb. Et reddite mihi, sub. Τίπειρις sermones, ut Job. 53, 4, vel τὸν ἀριθμὸν verbum, ut Gen. 57, 14, Num. 22, 8, Jos. 14, 7, etc.* Eadem tamen ellipsis occurrit Job. 53, 52, et 59, 57.

(Synopsis.)

Νῦν et voce, me scilicet in jus; tunc, ubi haec removet, utrūvis age, appellata causam, prior age, αὐτὸν ἀνέβαλλεν, et ego respondere, αὐτὸν ἀνέβαλλεν, respondere mihi tu. Sua fretus innocentia, se superiorem scit non condemnandam: interim sub obitu, immodico fervore in defensionem sui se abripi patitur.

(Rosenmüller.)

bore, vexationis magnitudine perspensā, proficiunt potuerint, et ad asserendam veram de divina providentiā sententiam pertinerint.

Vers. 25. — *QUANTAS HABEO INQUITATES ET PEC-CATA? SCELERA MEA ET DELICTA OSTEDE MIII (1).* Quasi dicat: Multa et graviā patior, ḍomine, et tot calamitatis afflictus intereo; aperi igitur me mīhi, et quid in me lateat, quod tuam majestatem provocet ad indignationem, ostende; homo sum, humani à me nihil alienum puto. Scio homines sepè inquitates admittere, quibus ludunt proximos; aut peccata, quibus suam naturam dedecore afficienes seipso occidunt; aut sceleris, quorum malitia quasi ex professio in tuam majestatem insurgunt; aut delicta, nam que facere debuerint, omittunt. Quid horum ego feci, ut sic me punias, ut si me multiplici amaritudine et dolore consumas? Obversante oculos meos excessus mei, pateat jam mīhi ingratisatio mea, ut mala mea justa detestatione rejeiciens, tuam miserationem ad tantorum malorum depulsionem promovere. Ecce quomodo sanctus hic vir sui cognitionem postulat. Eodem quoque modo nobis petet ut, in hāc disciplina proficiamus, et ad Dei notitiam evolvamus. S. Dionysius, ecclesiastice Hierarchie cap. 2, ex cognitione appellat πάτος λέγον δάσκαλον, primum sanctum manus, quod ad homines è divina lucis communione descendit. Clemens Alexandrinus lib. 5 Prae-

(1) *QUANTAS HABEO INQUITATES?* etc. Jam incepit Job pro scipo causam dicens, quis responsum à Deo dilüsset, ut quod vellet pro justitiā et innocentia suā prouferet. *Tu quantas, id est, tu, quod quauasque.* (Menochius.)

QUANTAS HABEO INQUITATES? id est, quot, qualia, quam gravia admisi delicta? (Tirinus.)

QUANTAS HABEO INQUITATES? etc. Heb.: *Quot, quā mīhi inquitates, sunt mīhi inquitates, etc.* Recens quo puncta admisi, propter que tam dire affligo? qd̄ dicit: *Sic noī posse vobis sceleris proferre quo tam gravia sunt iniquitatis.* Non negat se peccasse, sed peccata sua tot tantisque esse, etc. Porro, vocabula hic diligenter distinguuntur sunt; mīhi fiat, tantaologia erit. Distinctiōne peccatorum diversa vocabula important. Alii distinguunt hic peccata contra Deum, se et proximum, et delictum in omissione; ali⁹ cogitatione, verbis, et opere commissa, vel omissa. (Synopsis.)

ΤΙΠΕΙΡΙΣ, *peccata* in genere; interdum tamen, ut sequens Τίπειρις singulare, *erecta leviora, et per errorem admissa;* Τίπειρις sunt perversitates, propriæ via, cum quis perversus quid agit, et præter rectum et æquum. Τίπειρις gravis est, non sign, defecitionem à Deo, et rebellionem in Deum. (Mercerus.)

Alli⁹: Τίπειρις, est destatio à rectitudine; Τίπειρις, aberare in feo et scopo, nempe summo bono; itaque Τίπειρις pravitas per Τίπειρις agravat. Psalm 53, 5. Jos. 12, 8, ut significet talēm à recto discessiōnem quæ fit, cum propis aliud summum bonum querendi. In altero colo gravis quid dicitur. Τίπειρις est defectio à Deo, et detracatio obdilectio, ut cum quis servus liber et sui arbitrii esse vult, Τίπειρις peccatum in tali collocazione contemptum Numinis significat. Hoc igitur dicit: Si quotidiana conversione eravisi, non tamē dhamat me conscientia mea ut impunitam et oblitum Dei, cui lex ipsius odiosa est, etc. Atq[ue] haec afflictio videtur convenire oppugnantibus Deum.

OSTENDE, MIII: *Si talia apud me sunt, si ea vindicas, ego certe nescio.* Confer 1 Cor. 4, 4, et 2 Tim. 4, 7. (Loccetus.)

(Rosenmüller.)

Latinum utuntur: *Nam nisi quis nos Deus respiceret,* scribit Atticus Tullius, id est, subsidio fuerit. Et ita David ait, Psal. 29, 8: *Avertisti faciem tuam a me, et factus sum conturbatus;* et alio Psalmus precatur: *Respicere in me, et miserere mei; et ullastra faciem tuam super seruum tuum.* Lamentatur ergo Job per modum in oestia querela, Deo dicens: *Cui mibi fratus et olfensus es? Quid commerueri? aut in quo peccavi? Quoniam severitas est hec, quia me tetrix accipies ac si forem ego capitalis hostis tuus?* Quem modum cum Deus expostulabat ali Joannes à Iesu María suavissimum esse, et conscientia pura conguenitissimum, ut non immorari a viris sanctificatae consciencia, sed immunit afflitis, usque ad clementissimum Deum exorandum, leniendumque misericordem, qui penitentiam interunt. Sed Deus Job et omnibus sanctis viris ita querentibus respondet illud Isaiae, cap. 54, 7: *Ad patrem in modico dereliquerit, et in miseratione tua magnis congregabo te; in momento indignationis abscondi faciem meam parumper a te, et in misericordia semper tertiis misericordia sum tu;* dicit redemptor tuus Dominus. Illud autem: *Et arbitris me iusticium tuum, perinde est ac si dicat: Videris existimare me tibi invisum et inimicum esse, dum me hostiolum in modum vexas, et tanquam inimicum malis mortiferis exerces, sicut etiam septimo capite dixit: Quare me posuisti contrarium tibi?*

VERS. 25. — *Contra folium quod vento rapitur ostendens potentiam tuam, et stipulam siccam persequeris* (1). Ac si dixisset: *Cum folium sim, quod vita incommodum obnoxium est, quod ventos omnes sineat, et vel ad levissimum aeris commotionem tremit ac diffatatur, ne tu, o Deus, indignationis tue vento mi praecepites; cadam ultra te etiam non impellente. An non folia sunt homines, quos morbi tanquam exsiccatos flores aridae folia hinc illuc ludibrii impellunt?* Nec alter Clemens Alexandrinus, lib. 4 Stromatum, hac de re sentens: *Agit, inquit, obscurae vita homines, generationi foliorum similes, inubeiles, certe figura, geni instar umbrae, evanidi, involvures, unius tantum dicti vitam habentes.* Certè folia sumus, ad omnem aera motum decurrent. Unica quaque fabrile, quid dico? tussicula, inquit guttura.

(1) Quasi dicas: *Indignum hoc tuam magistratam et potentiam, ut manus confundas cum tam imbelli antagonista, foli et stipula potius comparando quam robori velcedro.* (Tirinus.)

גַּם־בְּלֵד־עַבְדָּךְ אֶת (nomine), folium propulsam (vel impulsam, decussum, quod agitatur, quod vento propellitur) perterrefacis? vel, exigitas? exigitabis? concuties? disrumpes? confundis, vel contores? ² י' ו' est, 1° commovere, Isa. 2, 19; 2° validum esse, sive seipsum quaterre per robur; vide Isa. c. 47, v. 12; 3° parere, quasi se commovere affectu timoris agitante.

Et *stipulam siccam persequeris,* qua igni admodum facile eum concipi, et ardet. Hocin diecet majestatem tuam et omnipotentiam? Egregiam verò laudem! ut si fortissimus imperator cum rusticis incerti ageret, etc. Depingit vilitatem humanam, quam comparat *fido et pector.* Flectit Deum ad commiserationem, per comparationem majestatis ae potentiæ sua cum ipsius teruitate et fragilitate, etc. (Synopsis.)

tula unica ostio suo non illapsa hoc tale folium persundat, et in tumulum obicit. Jobus igitur hic aperte utitur similitudine ad hominis inconstantiam imbecillitatemque notandam. Verum non sat fuisse cum folio virente et succum vitalam trahente se conferre, qui humore vitali consumpto aridum folium, decrumpit atque projectum videatur. Eadem porro stipula sicca atque foli arescentis sentenda est. At modus ille dicens: *Stipulam siccam persequeris,* vim prodit insignem, quasi Jobus sic conqueratur: *Quid est hoc, summo Deus? Qui fieri potest, ut in animis induxeris tuum generosissimum concitare, et tela contorqueas in hominem fragilissimum, jaunque sine letibus alii ipsam suam fragilitatem edent? Similiter evas frondibus et stipulis arentibus, quæ et vento et igni exposita sunt, ut non sit opus materiam illam visum, consistere valentem discorpore, cum ipsa sponte sua confacecent, et ad interitum festinet. Cur ergo, clementissime Deus, me folio paleque sicieren, et jam nunc aspirantem vestrum hostem tuum vulneribus confolis, et quasi persequeris? Clemens tuam appello, quia indignum est, ut hominem afflictum et enervatum tanto studio insecteris; sicut David Sauli dixit: *Quem persecueris, rex Israhel? quem persecueris? cauem mortuum persecueris, et politemum? Infirmum sanè se declarat ex eo quod stipule et folio similis sit. Quia similitudine id ipsum declaravit Homerus, Iliaos c. vers. 464.**

Οἱ φύλακες ἔδοσεν ἀλόγονον πάντα τι
ταράζεται, ταῦθεντας ἄποντας καὶ τοῖς οὐρανοῖς.
Ἄλλα τοις αὖτε φύλακες ἔδοσεν τι
Qui foliis similes interdum, quidem

Florentes sunt, terra fractur comedentes, Alias vero miseri occubunt, neque ulta est eis reliqua vis.

Quia similitudinem Simonides sapientissimum esse cecinit, eamque Job vehementer illo apposito, *quod vento rapitur,* illustravit. Viget in vere, in autumno expellit venio. Hoc vero argumentum ex infirmitate ductum sicut est levissimum ad retardandum hominis malevoli et invidi animalium, ita est vehementissimum ad Deum, enim castigat, mitigandum. Nec enim potest diu ipse acerbis esse ei qui patienter et submissi anima calamitatem et foli flagella tolerat, nec magis mente et cogitatione sua Deo resistit, quin folium et stipula sicca vento vehementissimo. Et propterea nescit ita D. Petrus, 4 cap. 3, 5: *Quia Deus superbis restati, humiliibus autem dat gratiam. Humiliatim igitur sub potenti manu Dei, ut vos exalteat in tempore visitationis, id est, ut vos malis et sermonis levem, cum illis oppressi fueritis, et magnis præterea beneficiis augest. Puto enim visitationem hanc de illa esse intelligendam, de quā Job ait, capite septimo Job. 7, 17: Quid est homo, quia magnifica est? aut quid apponit erga eum cor tuum? visitas eum ditaculo, et subito probas illum.*

Quantum vero vim habeat preciat ex hoc argumento composita ad Deum placandum, et ad gratiam ei beneficij eis conciliandum, luculent exponit Ecclasiasticus, dicens, cap. 35, 21: *Oratio humilitatis ipsius teruitate et fragilitate, etc.* (Synopsis.)

vobis penetrabit; et donec propinquus non consolabitur; et non discedet domus Altissimus asperiat. Et Dominus non elongabit, sed judicabit justos, et faciet iudicium, etc.

Ceterum primum hujus versiculi hemisticadium in Hebreo ita sonat: *An folium propulsum terres?* Foliū autem propulsū, seu quod a vento propellitur, terret aut concutit, qui secundum vulgare dictum afflictio afflictionem addit. Quod certè faciendum non esse prudentiores moment. Estantem proverbiale, ut si quis dicat, folium propulsū non esset propellendum, sicut etiam stipula sicca non est igne prosequenda, vel id est quod celerrime igne concipit ab incendiis. Huic affine est illud, Isaiae 42, 5: *Calamus quassatum non confringes, et linum fumigans non extingues.* Quo gemino pericolo summanth Christi mansuetudinem Isaiae prophetavit. Homines enim, inquit Cornelius noster, calamus quassatum abiecit, quia inutis est, et cum tenentem suis fracturis et aculeis pungit et ludit. Similiter linum sive lycanthum fumigans, quia nocet oculis et naribus, max extinguit; Christus vero tante fuit patientia, ut neutrum fecerit, sed calamus conquassatum et linum fumigans, id est, infirmos in fide, spe et charitate, sicut mansuetudine sustentaverit, forvet, sanaverit et ascerderet. S. Cyriacus *calamus quassatum et linum fumigans* abjectissimum et timidissimum, utpote damno obnoxios, exponit. Procopius per *calamus quassatum* infirmos et humiles, per *linum fumigans* superbos intelligent, ut sensu nemini omnino laedentur a Christo; verba ejus sunt ista: *Ad eum autem, inquit, nullo cum strepitu et pertransbit ut infirmis maxime, et obid quassato calam comparatus dolore nullo afficiatur; immo ne linum quidem fumigans (id est accensum, quod alii fuliginosum reddiderint) extinguit. Autem vero per fumigans linum demonstrari cum mihi mentis carnis sua temerem intumescat. Non enim aut humili leuit, aut superbum vestu est, qui in omnem mansuetus et humili cordo fuit.* Eodem modo locum istum interpretantur S. Hieronymus, Hilarius et Chrysostomus in cap. 12 Matthei, q. d.: *Christus hostes siros non ulciscetur, exempli suo non docens patienter ferre difficiles mores, infirmates et vita proximorum, quinim redire illis pro molo bonum.*

Porrò Septuaginta nominib[us] alter hunc versum tradidunt, fit bi: *ψόλοι κυνόπερον θεόν ενίπειον εἰλεύθερον;* ή δι χερτοφερέων θεόν πονημάτων, κρίνουσι γα; an siue folium quod moretur à vento, vereberis? aut quasi feno, quod fertur a spiritu, opposisti te mīhi ubi quod interpres vulgaris veritatem ostendit potentiam tuam, Septuaginta translaterunt *εἰλεύθερον, vereberis,* quod omnino contrarium sensum reddit. Qui enim aliquem verebetur, non ostendit potentiam, sed infermitatem et metum. Praecipue ergo Job dum se timet peccatis adolescentis sua absumi, objicit Deo, quod inde malum et in nomen subordini possit. Potentia enim que nimis præcepis est in peccatis puniendis, nec expectare longanimiter novit, aegre ac difficulter evadet suspicionem infirmatitudis ac metis. Siquidem ubi

hostis sustineri non potest, haudquaque fortitudo, sed metus ostenditur. Illa revera omnipotens est, qui longanimis expectat peccatores ad penitentiam.

VERS. 26. — *Scribis enim contra me amaritudines (1), et consumere me vis peccatis adolescentes.* Sciebat S. Job in divinis praetaciti et grandi libro Dei omnia nostra dicta atque facta diligenter.

(1) *Veint scripta contra me severa gravique sententia acerbæ me multæ.*

CONSUMERE ME VIS, etc., et fortasse veteres adolescentes mea culpa multi objecit, et propter illas, quas oblitteratas credidi, me malis attieris. (Menochius.)

SCRIPI ENIM, more forensi, hoc est, instar judicis, de scripto data sententia, pronuntias et decernis *amaritudines*, id est, amaras penas et multas. *Et consumere, seu perdere, me vis peccatis adolescentes mea,* id est, ob peccata Jampridem commissa, sed longa penitentia, prolixisque operibus bonis plene, ut punitam, compensata. (Tirinus.)

SCRIPI ENIM, more forensi, hoc est, instar judicis, de scripto data sententia, pronuntias et decernis *amaritudines*, id est, amaras penas et multas. *Et consumere, seu perdere, me vis peccatis adolescentes mea,* id est, ob peccata Jampridem commissa, sed longa penitentia, prolixisque operibus bonis plene, ut punitam, compensata. (Tirinus.)

ET CONSUMERE ME VIS, etc. *וְאֶתְנִירְתָּה בְּרֹכָה כְּרֹבֶת,* quid describis, vel, ut scribas, etc, instar scribe forensis, qui sententiam contra rem latam scribit. Vel instar judicis de scripto sententia danis, sive decernens, in me praescribis et decernis. *Scribendi verbum est judiciale, translatum a regibus sententiam scripto mandantibus, ut Greci dicunt γράψατε δικαίωσην, enim iudex rei septentiam latam perscribit, aut perscriberet curat. Unde Pilatus, Joan. 19, 22: *Quid scriptum est, scriptum est.* Laudatur vox Neronis damnatione dolenter subscribens: *Utinam nescirest litteras!* Sensus ergo est: Tu, δι Ju dæ same, tam rigorose mecum agis, ut nimis peccata quasi in fasciculum colligata, cap. 14, vers. 17, vel in indicem, aut articulos accusatoris, relata, mīhi ob oculos statuas, etc. *Scribis, id est, firmiter decernes;* nam que scribuntur decreta statuunt, *Amaritudines* hic sunt vel 1° criminis et rebelliones, a *τὰς ῥεβελίων*; flagitia que dolorem parunt, Deumque exacerbant, q. d.: *Benefacta omittis, peccata diligenter annotas et scribis, ut velut ē scripto ea contra me proferas. Vel 2° amara et acerba seu dira supplicia, que hic ex Domini decreto proficiunt agnoscent, non fortitudo: non itaque Providentiam negat, Interim non anno voce τὸν πόνον utrumque includi, et acerba decreta, et crimina que illis occasionant. Sed de crimina aperte loquuntur in sequenti solo. Vel 3° ipsa mors, quæ usitato epitheto *amara* dicitur, Eccl. 7, 27, Sirac. 41, 4, q. d.: *Mortem ipsam mīhi severa sententia dictas.* Similis phasis Jer. 22, 50.**

ET CONSUMERE ME VIS, etc. *וְאֶתְנִירְתָּה בְּרֹכָה כְּרֹבֶת,* vel possidere, me facis (vel impingis mīhi, laere me facis, adscribis, sive impatas, mīhi, infiquatus peritius (vel adolescentie, juventutis), mee, mīhi adiudicas tanquam hereditarium omnis, quod ferre cogor. In memoriam et tibi et mīhi revocas veterissimas meas offensas, iam inde a puero, et earum nunc ponam depositis, more hominum vindictæ studiosorum, qui veteres injuria auctio dī retinet, ut tandem vindicent. Est hoc carnis in cruce iudicium; nam Deus renatus promitti se priores iniuriantes non recor daturum amplius, etc. Quasi hereditario jure ad mendacem impatas mīhi impatas, etc. Peccata juventutis, que excusari, vel leviter puniri solent, mīhi impatas ad mortem. Docemur hic, 4° naturam adolescentium, quæ quamdam hereditatem. Quæ hereditate possidemus, ea diu nobiscum perseverant. Alii virtuti, hereditate me depelinis, vel exterminabis, vel depuneris facies me, proprii iniuriantes, etc., quasi lessa maiestatis reum, bonis et vilis vis exercere. Peccatis adolescentis sua absumi, objicit Deo, quod inde malum et in nomen subordini possit. Potentia enim que nimis præcepis est in peccatis puniendis, nec expectare longanimiter novit, aegre ac difficulter evadet suspicionem infirmatitudis ac metis. Siquidem ubi

similis animi habitudin, esse dicit. (Synopsis.)

esse descripta et notata, idque à pueritiae primâ usque ad ultimum vite finem; hinc illi sunt illius verba, tametsi nullus quidem mali facinoris consci, sibi tamen ob divinam iudicium metuentes. Septuaginta legunt: ὅτι κατέβησεν κατ' ιπούς κακού, περιπλεκόμενος ἡγεμόνας, quoniam scripsisti contra me mala, et circumdedisti me peccatis juventutis. Ubi S. Chrysostomus translationem esse ait at regibus sententiam scripto mandatibus, ut jam Deus voce et bella scelerare conscientie mores ducassem videatur. Sed divinum illud scriptum potius fortè ad perennem rerum memoriam conservandam accommodandum fuerit. Ita quidem Olympiodorus exponit et illustrat hunc locum in Catenā: «Quacumque mihi ab ineunte aetate peccata sunt tu obligasti, ne ilorum unquam delectar oblivio. Addit Jobum, qui materna jam etatē multis virtutibus corroboratus nullam se labem aspersisse intelligeret, adolescentiae tamen puerilique peccata extimuisse, non forte corum à se poena repenterentur. In eodem astu fuisse Regnum vatem intelligentius, cum prous humi et abjectus, in hunc modum orat, Psal. 24, 7: Delicia juventutis meæ et ignorantes meæ non memineris. Neque enim ignorabat, multas in adolescentiae esse transemtas et illicias peccatorum multa, quibus ad seculas artas conveiat, que liberias gesit, voluntate impunitate et dicendi et faciendo. Sibi ante oculos proponebat occultum illum grandem è colo speculante omnia, et notantem atque in codicem referente; et eodem quo S. Jobus horrore percelleretur, in aliquando feda suorum criminum vestigia in eo recognosceret.

Tum vero, cùm abeundum erit ab hac vita, commentarii illi Dei aperientur, et objiciuntur unicuique, ut patrefacto velut peristratore, opere phrygio magnarum varietate picto et distinto, universæ vitae modum possit agnoscere. Et quemadmodum magnum Messias, cùm notas quasdam et arcana in pulvere characteres delineasset, effect, ut in ita Scribe et Pharisæi facinorosa vita sua rationem viderent, et invitè propè conscientia perciperent, sic in abitu a corporis domicilio facturus est, ut quisque in momento relegat omnem vitæ cursum usque ad peritum primam. Quæ res, ut dixi, magno animum metu perturbare et excruciare solet, cùm anima pavida, et corporis imbecillitate ac dolore colliquescentes, circumdabit peccatis juventutis sue. Circumdati dicuntur civitatis non valde munite, quam fortium hominum exercitus et iniecta legiones circumdant et corona cingunt, à quibus cùm undique fit impressio, cruenta exoritur clades, miserique cives in funestum exitium rapiuntur. Talem Job esse videbat impetuocurrentem peccatorum adolescentiae et juventutis sue, quæ in morem Numidarum atque Parthorum, cùm abiisse putet, reveruntur, atque omnia ferro, flammæ et cruro compleant. Sed verè dicam, illi tantum mihi videbunt formidinem illam elademque sensuri, qui cùm sue salutis negligentes et dissoluti feruerint, dum aetatem juvenilē blandā vitā titillabani, sōpitum potius scelus quam elatum aut ejjectum reliquerunt,

et conscientiam opprēsere suam monentem et repugnantem. Tum igitur negotium erit conscientia in apertum lucem prodeuntis, quam sapè audacia et scelus inumbrat, et nubibus crassis involvit, ut non possit agnosciri, nisi quantum integumentum molle percurrentes scintillæ quedam atque fulgoris syntesis administrî novam produnt et condemnant. Tunc cujus emortuæ voices non audiobantur, dum alati motu volupptatis homines effusæ lascivirent, dum avaritiae in frē plenis vels navigarent, tum, inquit, horribili clamore ut tuba resonante complebit omnia. Illa. Dice et Astræa comitantibus, ante iudicium sententiam feret, ante Libitum mortem inducit, ante inferos pomata et crucifatum. Pios autem et devotos Deo nec terribilità conscientia sua, neque spiculis horrida mors, nem futuri metus, quæ in superiori vitâ confundit habentur expensa et meditata.

VERS. 27. — POSUISTI IN NERVO (1) PEDEM MEUM, ET

(1) Id est, in compede, est enim *nervus*, ex Feste, *vulnus ferreum*, quod pedes, vel *cervices impedirent*; quasi dicat: In carcere tribulationum compulisti.

SEMITAS MEAS, actions meas. (Menochius.)

POSUISTI IN NERVO, id est, in compedibus, in cipis, pedem meum. Nervus enim est lignum magnum, quo pedes vinctorum striguntur. Sic metaphorice vocat Job suas afflictiones et dolores, quibus secundum corpus et animam stringebat.

OSSUASTI, Hebrei, custodisti, seu quasi custode apposito exploras quidquid ago. Periperas est artissimum carceris, et strictissimum custodia.

CONSIDERASTI, Hebrei, notasti et circumscripsisti vestigia mea, ne scilicet loco vel tantum loco moveri possim. (Tirinus.)

וְתַחֲזֵקְתָּה וְתַבְּנֵה, et ponis in cipos pedes meos, ita me constitutum habui vincula dolorum tenes, quasi in nervum, cippum aut compedem arctum conjecti essent pedes mei, unde non possum evadere, aut pedes hinc mouere. Sic et supra, 7, 12, dixerat, se maris aut eci more intra custodiū et repugna constrigi et contineari. Alterum hemistichium, וְתַחֲזֵקְתָּה וְכָאַנְגַּרְתָּה, et custodis omnes semitas meas, non de observatione gressuum capiendum, Aben-Esra vult, quasi sensu sit: Observas quot gressus faciam, et accurassim annatos singula, in quibus progedri extra certum ambitum, quem mihi designasti, vel quo me conclusisti. Pedibus meis nervo, seu foraminis cippi insertis, arcto et constringo; misericors prorsus sum cinctus et corvatores, ut neque de loco me mouere. Verbum ἡγεμόνα cum cognato verbo geminate secundæ radicali σύρραχη communem habere sculptendi, designandi, significationem, patet ex locis Ezech. 8, 10, 23, 14. Particula יְהִי h. 1. circa, circa nota, ut sapienter 1 Sam. 23, 10. Instar עַל לְבָנָה, mari erant circa nos. Ezech. 15, 5; neque sepius sepe עַל לְבָנָה circa dominum Israelis. Infra, 19, 6: כְּבָדְךָ עַל רְטַהַת sum circa me circumdixit. Exempla plura dabat Noldius in Concordant. particular., p. 550, ed. Tym. n. 6. Polychronius (in Nicete Catenā) postquam Alexandri interpretationem, sic διὰ τὸν πόδα του ἀπέστη, ad radices pedum meorum percensit, commen-

rassetque explicasset (actionum earum causas

OBSERVAVI OMNES SEMITAS MEAS, ET VESTIGIA PEDUM MEGORUM CONSIDERAVI. Nervum dicit vinculi genus, quo pedes et cervices impeduntur. Mercerus ait esse lignum magnum, quo pedes captivorum constringuntur. Septuaginta redditum: Εἴπερ δὲ τὸν τόπον τὸν κολυμβάτα, possisti pedem meum in impedimento, hoc est, in nervo, quo pedes impeduntur. Lexicon vetus λόγια interpretatur prohibitum, interdictum, imòd̄ id quo aliquid facere prohibemus impedimentum, obstaculum. Ceterum pro ἐντολήσαι, quod hoc loco ponitur, infra est ἐν τῷ, in ligō. Verba sum: Εἴπερ δὲ τὸν πόδα τοῦ ποδὸς, ταῦτα τούτα, lignum in quod in carcere pedes immittentes continent. Quod genus vinculi Cicero inquit cūm lib. de Inventione, ait: *Lignæ soleat in pedes inducuntur*. Dicitur etiam πεδοντοστά, id est, compes, quod est vinculi genus, quo vincuntur pedes vinci, sic ut non possit ire hinc illuc. Scholion interpretatur is ποδοντά, vel, si mavis, is ποδοντά, id est, in cippo; Symmachus hinc edidit in ταζανώσα, in ἀρράνῳ, in angustiā. Explicit nimirum Job misericors et afflictions suas ex similitudine hominis in vincula coniecti, ex quibus sive nullo modo expedire possit. Ubi considerandum, cum Angelico doctore ad hunc locum, quod illi qui ponuntur in carcere nervo sic ligentur, ut a nervo divertere non possint. Unde non solū sanctus hic patiens ait se Deo incarceratione, verū etiam in nervo pedibus constrictum sic, ut non ad passum quidem unum se mouere posset. Quod cūm ita sit, quoniam non subitempti contradicunt, cūm subdit: *Observasti omnes semitas meas, et vestigia pedum meorum considerasti?* Si enim in nervo eius pedes erant, quoniam ambulabat? vel si ambulabat, quoniam pedes eius in nervo erant? Nodus hunc solventibus Salvianus in Prologo ad librum quem scripsit de Providentiā, dñm ait: Mens enim boni studi ac cipi voti etiam effectum non invenierit excepti operis, chabet tamen praemium voluntatis. Desiderabat nempe Job sanctus, prout ante solebat, ad pauperes et mendicos ac necessitate laborantes juvandos accedere, cacoquo suo oculos et clando pedes commodare satagabat, nec non viduis ac pupillis patrocinium impen-

radices ipsas exploras, addit: ὅ δι Ἐρίχαις τὰ δι τὸν πόδα μω περιπλακάται τὸ περιπλακάται αὐτὶ τῷ πεπτούσῃ τοι τὸν πόδα, τοι προσώπου τὸν καρπὸν πεπτούσῃ, Hebreus vero: *Vestigia pedum meorum circum imprimis seu circumscribis, id est, cingis me armatus, ut malorum saluum exitum incenias*. Interpretatio unice vera, utpote figure, quæ proxime precessit, et vocum singularium notioribus accommodatissima, est ab omnibus fere senioris etatib⁹ interpretibus neglecta. Alce, quæ afferrit solent, hujus loci interpretationes, absone sunt, quibus commenmorandis nolo chartam et tempus perdere. Illes tamen qui nō forte desiderari, aedat Schultensii Commentarium, et Michaelis Suppl., p. 896, seq. (Rossmuller.)

Pro verbis istis: *Vestigia pedum meorum considerasti*, Pagnus cum Rabbi Levi legit: *Super talos pedum meorum imprimitur*; Hebreus apud Cajetanum: *Super radices pedum meorum scalpes*. Verbum ἤρι chakah, quod hic habetur, exarare et imprimente significat, quod Vulgatus ad attentionem considerationem retulit, que quasi notatur in rituque menti. Septuaginta vertunt: Εἰ δι τοῦ τοῦ πόδου του ἀπέστη, ad radices pedum meorum percensit; Hebreus autem habet, teste Didymo: Τὰ δι την των πόδων μετα περιπλακάται; *vestigia verò pedum meorum circum imprimis*: S. Augustinus: *Et radices pedum meorum contemplatus es*. Inurenda sanè et insculpanda menti nostræ mo-

moria presentis Dei et actiones omnes nostras intuentes; quod efficacissimum adversus omnia vita remedium et antidotum esse omnes sancti consenserunt; quo se mirifici adjutum David profiteret, dicens, Psal. 15, 8: *Providebam Dominum in conspectu meo semper; quoniam a dextris est mihi, ne commoverem, q. d.*: Ego in omnibus que dixi vel foci, semper ad illum respesi, semper cum mihi presentem cogitavi, cuius timore a malo recobar. Merito autem, inquit, Dominum mihi presentem cogito, quoniam revera mihi se semper a dextris presentem exhibet tanquam dux et defensor meus. Plurimum sanè ad vitam recte instituentum juvav ista cogitatio, adesse nobis Deum, et observare omnes semitas nostras, et vestigia pedum nostrorum considerare. Quis non pertimescat, cum memini Deum velut è specula sublimi contemplantem quid agat, quòd pedem inferat? Etenim hæc accuratissima exploratio, quam Jobus ad querimonias pias commemorat, universi Deli cultoribus calens adigere debet ad actus suis perficiendos ne quid in iis sit deformis quod tam vigil explorator reprehendat. Illud porro: *Vestigia pedum meorum considerasti*, pulchra similitudine Joannis à Jesu Mariâ sic illustrat: *Evenire quippe solet, ut fur aliquis suā dexteritate ac soleritatem fretus, in tempesti nocte suspenso calens alienum domum invadat personatus, ac tacitus per aversa loca sese insinuans, vix summis pedibus pavimentum premat; quem tamen nihil sub ostre suspicentem solerit illo domis custos strepitu repente excitato penitus obturbit, vel etiam antiquum turto manus admoveat turbatum capiat, et nec vel judicii tradat.* Simile quid Jobus hic inuenire videtur, quasi lamentetur suos

CAPUT XIV.

1. Homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletus multis miseriis.
2. Qui quasi flos egreditur et conteritur, et fugit velut umbra, et nunquam in eodem statu permanet.
3. Et dignum ducis super hujuscemodi aprire oculos tuos, et adducere cum fecum in iudicium?
4. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?
5. Breves dies hominis sunt, numerus mensum ejus apud te est: constituti terminos ejus, qui præteriti non poterunt.
6. Recede paululum ab eo, ut quiescas, donec optata veniat, sicut mercedari, dies ejus.
7. Lignum habet spem: si præcūsum fuerit, rursus virescit, et ramī ejus pullulat.
8. Si seminet in terrā radix ejus, et in pulvere emortuus fuerit truncus illius:
9. Ad odorem aquæ germinabit, et faciet comam quasi cùm primum plantatum est:
10. Homo verò cùm mortuus fuerit, et nudatus, atque consumptus, ubi, queso, est?

actus et vestigia à Deo observata fuisse eo planè modo quod de furiis constitibus dictum est, cùm semper ipse pietatem coluerit, ac recte incedere curat. Auget verò conquestus vim ex fragilitate et calamitate præseruit extremam, que liberalē animum ad ponam relaxandam permovere debebat. Unde subdit:

Vers. 28. — *Qui quasi putredo (1) consumens scum, et quasi vestimentum quod comeditur a tinea.* Corpus nimis Jobi computuerat, et sancie tabeque finebat: quod clementissimo Deo representat, ut spectaculo moestissimo communionem excitet. Porro illa similitudine vestimenti à tinea consumpti prouissima est ad mortalis corporis corruptionem significandam, & cuius constitutionis contraria qualitatibus temperata interperies enascerit ipsa, quā conficitur ut a vestimento tinea, quā exeditur.

Tropologicè S. Gregorius, lib. II Moraliū, cap. 25, hunc locum de carnis tentatione exponit: *Quia immodica tentatio non aliunde, sed ab ipso homine nasciuntur; more tinea carnem tentatio quasi vestem, de quā exīt, consumit, etc.* Ceterum nunc ipsum Jobum vite huius miseras et ærumnas oratione more disertè amplificante audiamus.

(II) Hebreia vox reddi potest uter, seu vas è corio, ubi liquores continentur: quasi interpretationem Septuaginta et Chaldaea secuti sunt: *Efficiat eum consumptum vestitum vas è corio, Symachus: Volutus vetus.*

Quasi dicat: Ita mecum agis, contra me potum tuum exprimenes, cùm tamen vili sit, et corruptioni obnoxius, cuius miseranda potius videntur comparatio, quā malis diligenter. (Menochius.)

CHAPITRE XIV.

1. Cor l'homme n'eut de la femme vit très peu de temps; et même, quand cette vie qui dura si peu, il est rempli de bonté, de misères et d'iniquités, qui l'agent et qui le déshabillent sans cause.
2. Il naît comme une fleur qui n'est pas très tôt éclosé qu'à la naissance, et qu'elle est foulée aux pieds; il naît, et disparaît comme l'ombre; et il ne demeure jamais en un même état.
3. Tu ne croyes, Seigneur, que tu es si sage que de nous ouvrir seulement les yeux sur lui, pour examiner sa conduite; et de le faire, entre dans son jugement pour nous informer de ses œuvres? Illes ne seront que corruption sans cause.
4. Cet être qui peut rendre par celui qui est né d'un sang pur, et qui peut par vous seul qui le pouvez. Seligman, vous qui êtes la partie essentielle et la source de toute paix? Pardonnez donc à l'homme les fautes où la corruption de sa naissance criminellement l'a fait tomber; et que la brièveté de ses jours vous touche de pitié.
5. Car les jours de l'homme sont courts, le nombre de ses mois et de ses années est entre vos mains, vous avez marqué les bornes de sa vie qu'il ne peut pas dépasser.
6. Reitez-vous donc un peu de la mort: cez au moins durant quelques moments de la force de l'effort, ainsi qu'il a quelque appui, jusqu'à ce qu'il trouve, comme le mercenaire, la fin désastre de tous ses travaux dans la mort qui le sépare toujours des biens et des maux de cette vie.
7. Car il n'en est pas de l'homme comme des arbres. Un arbre n'est point sans espérance de retour; si on le coupe une fois, il reverdit ensuite, et quelques temps après ses branches poussent tout de nouveau.
8. Quand sa racine serait visiblement dans la terre, quand son tronc descendrait dans la poussière.
9. Mais laissez l'eau de pousser aussi loin qu'aura senti l'eau, et il se couvrira de branches et de rameaux touffus, comme lorsqu'il a été planté.
10. Mais quand l'homme est mort une fois, que son corps séparé de son esprit est consumé et réduit en cendres, dites-moi, je vous prie, que devient-il?

11. Quomodo si recedant aquæ de mari, et fluvii vacuefactus arescat,

12. Sie homo cùm dormierit, non resurget, donec alteratur eolum, non evigilabit, nec consummat de somno suo.

13. Quis mihi hoc tribuat, ut in inferno protegas me, et abscondas me, donec pertranseat fur tuus, et constitutas mihi tempus, in quo recorderis me?

14. Putasne mortuus homo rursus vival? cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.

15. Vocabis me, et ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.

16. Tu quidem gressus meos dinumerasti, sed parce peccatis meis.

17. Signasti quasi in sacculo delicta mea, sed curasti iniquitatem meam.

18. Moma cadens defuit, et saxum transferitur de loco suo.

19. Lapidès excavant aquæ, et alluvione palatina terra consumunt: et hominem ergo similiiter perdes.

20. Roborasti eum paululum ut in perpetuum transiret; immutabis faciem ejus, et emittes eum.

21. Sive nobiles fuerint filii ejus, sive ignobiles, non intelligit.

22. Attamen caro ejus dum vivet dolebit, et anima illius super semetipsa lugebit.

COMMENTARIUM.

VERS. 1. — *HOMO NATUS DE MULIERE, BREVI VIVENS TEMPORE, REPLETUS MULTIS MISERIAS (1).* Quoniam in fine superioris capituli dixerat hominem sublata natura tabescere atque deficer, explicat modo copiosius eas miseras que homini per se vix sunt contingunt. Primum igitur hominem validè miserum esse ipsius ortus declarat; siquidem ex muliere nascitur. Attende, ô homo, tuam originem ex qua prodisti. Mulier est. Quid mulier? Abyssus imbecillitas. Nam, ut suamam pusillanimitatem quorundam ostenderet Jeromus dixit, cap. 51, v. 50: *Devoratum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres.* Quid mulier? Mare stultitiae et insipientiae. *Mulier enim seducta (velut stulta et amans) in pravae ratione fuit.* 1 Tim. 2, 14. Quid mulier? Totus malitia et iniquitas inventrix, quam Zacharias in medio amphora sedentem quasi digitō ostendens ait, c. 5, v. 8: *Hoc est impietas, id est, omnia impietas et malorum origo.* Videbat ad Eyan alludere, qua peccati occasio fuit Adæ; à quo culpa originalis traduciente in posteros, debuitque miseria hæc in sermonis primordio ponit, à qui exteris coartatis calamitatis, quibus orbis terrarum ohruitur. Flebat hanc homini in felicem sortem sanctum David, quando dicebat, Ps. 50, 7: *Eccenim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.* Nam hic unum originale peccatum vocat iniquitates atque peccata, quid, fleet unum sit in quolibet puer, tamen omnium sequentium peccatorum cunctarumque iniquitatium seminarium existit. Et alio loco ait, nempe Psal. 57, 4: *Alienati sunt peccatores à uero, erraverunt ab uero, locuti sunt falsa; ab ipsa, inquam, vulva peccatores nascimur,* quia in vulva peccatores concepimus. Ab ipso uero erramus, quia in ipso uero impii et infidi gigimus; falsa loquimur; quoniam si iniquitatem proferimus, cum ipsa falax sit, falsa loquimur; si vero justitiam odicimus, falsa etiam loquimur, quia aliud est quod ore proferitur, aliud autem quod cordis recessibus oc-

(1) Deplorata conditione sui, ad communia totum naturæ humanae mala descendit. Toto hoc capite, pretermisssis amicis, verba ad Deum facit. Hebreus: *Homo natus de muliere, brevis diuuenit, saturatus ira, turbatione, terrore. Scopus est divisa indignationis, ne inquinum timeat eum liberatur; dies habet doloris et misericordia plenos.* (Calmet.)